

„Nem súlyed az emberiség!”...

**Album amicorum
Szörényi László LX. születésnapjára**

Főszerkesztő: JANKOVICS József
Felelős szerkesztő: CSÁSZTVAY Tünde
Szerkesztők: CSÖRSZ Rumen István
SZABÓ G. Zoltán

Nyitólap: www.iti.mta.hu/szorenyi60.html

MTA Irodalomtudományi Intézet
Budapest, 2007

SZENTMÁRTONI SZABÓ GÉZA

Janus Pannonius szülőhelyéről

Janus Pannonius születése idejéről, helyéről, szüleiről csupán saját költői utalásaiból tudunk többé-kevésbé pontos ismeretekhez jutni. Az bizonyos, hogy 1434. augusztus 29-én látta meg a napvilágot, mégpedig Csezmiczei János (Joannes de Chesmicze) néven. Szülőhelye és gyermekkorának színtere valószínűleg egy szlavóniai település volt. A kortárs Thúróczy János szerint Janus Pannonius és Vitéz János „in Sclavonia humili sub tecto nobilitatis geniti”, azaz: Szlavóniában, a nemesség alacsony födele alatt születtek. Tubero (1459–1527) ugyancsak nemesi családból és a Száva–Dráva közéről származónak tudja a költőt. Janus maga szűkebb szülőföldjét *De Sclavinia* című epigrammájában így jellemzi:

Pars ea Pannoniae, quae nunc Sclavinia fertur,
Pagos complures, oppida rara gerit.

(Pannonia része az, amelyet most Szlavóniának hívnak, falvakban bővelkedik, ritkák benne a városok.)

Ő maga költeményeiben soha nem nevezte meg pontosan szülőhelyét, csupán körülírással élt, ám ekkor mindig a Dráva folyót emlegette. Ezt teszi *De se ipso* című epigrammájában is:

Ille ego et haec cecini Dravum generatus ad altum,
Perlege et haec, si quis cetera forte legis.

(Én magam a mély Drávánál születtem és ezeket énekeltem, olvasd át ezeket te is, ha ugyan egyebeket olvasol netán.)

A Guarino-panegyricus 485–488. és 651–655. soraiban pedig ekként:

Me simul hos inter, fatis et sorte deorum
Pannoniae tellus tenero tibi misit in aevo

Qua mox Danubio mixturus nomen et undas
Pinguia culta secat leni iam gurgite Dravus.

.....
Primus ego Eridani patrium de gurgite ad Histrum
Mnemonidas Phoebo ducam comitante sorores.
Primus Nysaeos referam tibi, Drave, corymbos
Ac viridi in ripa centum sublime columnis
Constituam templum:....

(Miként köztük engem is, az istenek végzéseiből és a sors által Pannonia földje zsenge koromban hozzád küldött onnan, ahol a nevét és hajkait a Dunában később majd elvegyítő Dráva a kövér szántóföldeket már lassú hömpölygéssel szeli át. ... Elsőként én fogom elvezetni a Pó hullámaintól honi Dunánkhoz, Apollo kíséretében, a múzsánővéreket. Elsőként, Drávám, neked fogom hazavinni a nysai borostyánfüzereket, és zöldellő partodon száz oszlopra emelt templomot fogok építeni.)

Janus Pannonius e sorok tömörített parafrázisát szánta majdani sírkövére. Sírfeliratában azonban mellőzte a ferrarai tanulmányokat idéző Pó folyó és a Dráva menti szülőhely felemlítését, hiszen nem az volt a kiemelni való, hogy hol született, s tudását hol szerezte, hanem az, hogy elsőként ő honosította meg hazájában az antik mintájú költészetet.

Hic situs est Janus, patrium qui primus ad Histrum
Duxit laurigeras, ex Helicone, deas...

(Itt van eltemetve Janus, aki a honi Dunához elsőként vezette, a Helikonról, a babérkoszorús istennasszonyokat [= a Múzsákat].)

Janus rokonának, a szintén költő Garázda Péternek (cc. 1433–1507) esztergomi reneszánsz sírkövére vésett vers pedig Janus síriratának a parafrázisa:

Germanus Jani, patrium qui primus ad Histrum
Duxit laurigeras, ex Helicone, deas,
Sum situs hoc tumulo, Petrus ex stirpe Garasdae,
Altera Pieridum gloria iure fui.

(Annak a Janusnak a testvére, aki a honi Dunához elsőként vezette, a Helikonról, a babérkoszorús istennasszonyokat, a Garázda nemzetségből való Péter, vagyok eltemetve e sírban, joggal voltam a Pieridák második dísze.)

A gyulafehérvári Szent Mihály székesegyházban állt az a feliratos sírkő, amelyet még életében, 1507-ben, készíttetett magának Megyericsei János (1470–1517) kolozsi fő-

esperes. A dáciai római feliratok gyűjtéséről nevezetes humanista sírversében elmondja, hogy Janus Pannonius, Garázda Péter és önmaga vérrokonok voltak, s mindhárman ugyanarról a vidékről származtak:

Tres fuimus clari cognato e sanguine vates,
Pannonicam Dravus qua rigat altus humum.
Unus erat Janus, patrias qui primus ad oras
Duxit laurigeras, ex Helicone, deas.
Alter erat Petrus genitus de stirpe Garazdae,
Qui tulit Aoniae plectra sonora lyrae.
Ultimus hos ego sum cognata e gente secutus,
Tertia doctarum gloria Pieridum.
Strigonia Petrus requiescit in arce, Joannem
Ipsa suum sedes pontificalis habet.
Hic mea, si dederit sors, ossa recondite; si non,
Nil' nostra: iaceant quolibet illa loco...

(Hárman voltunk a vérszerinti atyafiak közt híres költők, ahol a mély Dráva öntözi a pannon földet. Egyikünk volt Janus, aki elsőként vezette a hazai partokhoz, a Helikonról, a babérkoszorús istenasszonyokat. Másikünk volt a Garázda nemből származó Péter, aki elhozta a aoniai lant zengő dalait. Utolsóként őket én követtem e rokon nemzetségből, a bölcs Múzsák harmadik díszeként. Péter az esztergomi várban nyugszik, az ő Jánosát maga a püspöki székhely [=Pécs] őrzi. Ha úgy adja majd a sorsom, csontjaimat ide helyeztétek, ha nem, semmi gondunk: feküdhettek azok bármilyen helyen.)

Háromjuk együttes felsorolásának ötletét, vélhetőleg, Leonardo Bruni (1369–1444) *Dialogus de tribus vatibus Florentinis* című, Paolo Vergeriőnak (1370–1444) ajánlott műve adhatta. Megyericsei versének idézett sorai Janus *De seipso* című versének, a *Guarino-panegyricus* részletének, Janus és Garázda Péter síriratának az allúziói. Az idézett rész utolsó párverse vándormotívum, amely a 16. század végén, Balassa András vágbesztercei síremlékén, szó szerint megismétlődik.

Janus Pannonius és Megyericsei utalásai a közös szülőföldre így összegeezhetők: A születési hely a Drávának azon magyarországi (pannoniai) szakasza mentén van, ahol a folyó már mély, de áramlása szelíddé válik, s ahol az a síkságot átszelve, megművelt szántóföldeket öntözve, zöldellő partok között hömpölyög. A Dráva azáltal válik nevezetessé és lokalizálhatóvá, hogy Pannonia fő folyamába, az Isterbe, azaz a Dunába vegyíti, futása végén, nevét és vizét. A Dráva Oláh Miklós *Hungariájában* is „Danubio miscetur”, azaz a Dunával vegyül egybe. Tehát nem arról van itt szó, hogy a folyó torkolatának vidékén kellene keresni Janus Pannonius születési helyét! Az a terület, Baranya és Valkó vármegye, a 15. században még nem is volt Szlavónia része!

A Megyericsei által megnevezett rokon családok főként a szlavóniai Körös vármegyében tevékenykedtek Zsigmond uralkodása idejében. Valószínűleg Janus Pannonius apjával azonos az a Paulus de Chezmyche, akit egy Körös vármegyei ügyben, királyi emberként (*homo regius*) említ meg Garai Miklós nádor 1429. március 13-án kelt oklevelébe, amelyben Cillei Hermann szlavón bán is szerepet kapott. Cillei Hermann 1428. november 17-én Csáktornyáról küldött levelet Megyericsei Franknak, amelyben oklevelek visszaszolgáltatására kéri. Egy bizonyos Megyericsei János pedig Zsigmond királynak a császári és pozsegi káptalan részére 1429. augusztus 7-én kiadott oklevelében a királyi titkos kancellária egyik nótáriusaként szerepel: „...quatenus vestros mittatis homines pro testimoniis fidedignos, quibus presentibus magistri Paulus de Iarna vel Johannes de Megywechye secretae cancellariae nostrae maiestatis notarii.” Ez a Megyericsei János, aki az 1430-as évek elején már aulikusként említődik, lehetett Janus apjának rokona, a későbbi gyulafehérvári főesperes felmenője. A harmadik rokon, Garázda Péter, a Tolna vármegyei Aparon született, de családja a szlavóniai Pozsega vármegyében volt eredetileg birtokos, s az ottani Mekcsenyicsét használta egyik előneveként. Zsigmond király 1409. február 24-én mecsenicsei Garázda Miklósnak és Dénesnek, valamint Szilágyi Lászlónak a boszniai Zrebrenik várának több évi védelmezéséért, címereslevelet adományozott. Csánky Dezső adatok sokaságával igazolt bizonyítása szerint a Körös vármegyei birtokos családok mind a magyar nemességhez tartoztak, s egymás közt magyarul beszéltek. Erről tanúskodnak az oklevelekben sűrűn előforduló magyar helymegnevezések is (Alsow és Felse Chesmyche, Zrednamelléke).

Janus Pannonius apjáról, Csezmiczei Pálról (cc. 1400–1440), alig írt verseiben valamit. Anyjának, Vitéz Borbálának (1403–1463) viszont több költeményt szentelt. Ezek egyikében mondja el, hogy alig kezdett el beszélni, amikor anyja már tanulásra fogta. Apja halála, 1440 után anyjának szövőmunkával kellett fia taníttatásának költségeit előteremtenie. Janus a szülőföldjén lévő iskolában nagyon hamar bizonyította különleges tehetségét, amelyre anyja már kezdettől ráértett.

Quicquid lana tibi, quicquid tibi tela lucelli
Contulerat, merces erudientis erat.
Imbiberam tenerae vix prima elementa Minervae,
Nec mala venturi iam documenta dabam,
Cum tuus Ausonias tradit me frater ad oras,
Longinquo et Musas quaerere in orbe iubet.
Illius impensa Venetas celebravimus urbes,
Dum sol undecies per sua signa redit.

(Akár a gyapjú, akár a szövet hozott neked hasznot, az a tanító fizetsége lett. Alig szív-
tam be a finom tudomány első elemeit, máris a készülő jövőnek nem rossz bizonyosságait
adtam, amikor a te bátyád engem az Auson partokra küldött, és a távoli földön a

Múzsákat keresni parancsolt. Az ő költségén venétumi városokat látogattunk, miközben a nap tizenegyszer tért vissza csillagképein át.)

Tehát az ígéretes ifjút anyai nagybátyja vette pártfogásba. Vitéz János (1408–1472) a Körös vármegyei Szrednamellékről nevezte magát Szrednai Jánosnak (Joannes de Zredna). Ma ismert vezetéknevét csupán az utókor ragasztotta rá. Vitéz, Janus Pannonius születése idején, Zsigmond király titkos kancelláriájának jegyzője volt. 1445-től, mint Várad püspök, jelentős jövedelemre tett szert. Így 1447 tavaszán, a saját költségén küldhette ki a 12 éves Janust az itáliai Ferrarába. A Pó parti városban az iskolát vezető veronai Guarino fia, Battista lett Janus szobatársa és barátja.

Húsz év múltán, 1467. április 5-én, Battista Guarino (1434–1513) levelet írt rokonához, Giovanni Bertuccióhoz, hogy a 33. esztendejében járó Janus Pannonius költői nagyságát dicsőítse. E levelében Battista Guarino, többek közt, Janus születési helyére is utal, a következőképpen: „Oriundus fuit Janus hic noster Varadinae, quae provinciae Pannoniae urbs est non ignobilis. Pannonia vero ad septentrionalem plagam ab Dalmatiae finibus inter Noricum et Mysiam Europae extenditur irrigante eam Danubio, qui alio nomine quibusdam in locis Hister vocitatur.” (Ez a mi Janusunk Váradon született, amely Pannonia provinciának nem jelentéktelen városa. Pannonia pedig északi irányban Dalmácia határaitól, Noricum és Mysia között, Európában terül el, öntöztetvén a Duna által, amely más néven bizonyos helyeken Histernek neveztetik.)

Battista Guarino szóhasználata némiképp emlékeztet a későantik Sulpcius Severuséra (360 k.–425 k.), aki a 4. században élt, s az ugyancsak Pannoniából származó híresség, Szent Márton tours-i püspök születési helyéről a következőképpen írt (De vita Beati Martini, 2,1.): „Igitur Martinus Sabaria Pannoniarum oppido oriundus fuit.” (Márton tehát Pannoniának Savaria városában született.)

Battista Guarino Janus Pannoniushoz írt elégiájában már korábban is úgy tudta, hogy barátjának otthoni világa a Dalmát partoktól, a Dráva vidékén át, csupán a Duna vonaláig terjed:

Quando erit illa dies, qua tecum visere possim
Littora saxosae proxima Dalmatiae
Illyricumque latus; Dravus quas irrigat oras;
Et glaciem gelidi cernere Danubii.

(Vajon mikor lesz ama nap, amelyen veled együtt látogathatom meg a sziklás Dalmácia közeli tengerpartjait és illyriai oldalát, a vidékeket, amelyeket a Dráva öntöz, és mikor láthatom meg a fagyos Duna jegét.)

Az ifjúkori barát tehát bizonyára nem tévedhetett akkorát, hogy Janus születési helyét Nagyváradban jelölje meg! Figyelemre méltó, hogy Battista Guarino Bertuccióhoz írt

levelében nem egyszerűen Pannoniát említ, amely az egész Magyarországot jelentette a későbbi időkben, hanem Pannonia provinciát, amelynek ő maga is csupán az antik területét írja körül. Nagyvárad pedig távol esik az ókori Pannoniától. A különben jól informált Battista Guarino valószínűleg a Dráva menti Varasd nevét téveszthette össze, a Janus életében csupán epizódként szereplő, Körös menti Váradéval! Magyarul mindössze egy s-betű és egy ékezet a különbség a két azonos etimológiájú városnév között. A Guarino által írt Varadinae névalak mindenképpen furcsa, hiszen Várad neve latinul: Varadinum, Varasdé pedig: Varasdinum. Ablatívusban mindkettő o-ra, locatívusban pedig i-re végződik.

A 16. században egy vándornyomda, Joannes Manliusé, egy esztendeig Varasdon működött. Két itteni kiadvány impresszumában is ez olvasható: Varasdini (RMK II. 198. és 199.). Az 1587-ben megjelent, *Praefationes...* című, latin nyelvű antológia előszavában, Pergossich János sajátosan írta le Varasd latin nevét: „Cum typographus in hac civitate Varasdina modo adsit.” Guarino, vélhetőleg hasonlóan, az urbs szóval egyeztette Varasd latinizált nevét, s így jött létre eredetileg a „Varasdinae, quae ... urbs”, majd torzult el „Varadinae, quae ... urbs” alakra!

A Ritoókné Szalay Ágnes által publikált fontos dokumentum, Kallixtus pápa 1458-as oklevele Janus anyját, Barbarát a kalocsai és a zágrábi egyházmegye lakosaként említi. Janus ekkor a kalocsai egyházmegyében levő Titel prépostja volt, s anyja nála lakhatott. A zágrábi egyházmegye viszont az eredeti lakhelyre vonatkozik. Varasd a zágrábi egyházmegyéhez tartozott.

Varasd városa az egykori Pannonia Superior területén lévő Aqua Viva nevű római település helyén épült fel, s a Dráva folyó közvetlen közelében fekszik. Martinus Zeller német utazó 1664-ből való leírása Varasdot a következőképp mutatja be: „[Varasd] egy tágas, szép síkságon terül el, tőle északra található a Dráva kisebb ága, amelynek jobb partján fekszik. A folyó valamivel a város felett két ágra szakad; bal oldalon, a téli felkelő nap irányában egy magas, hosszában elnyúló hegy, amely Sagurium [=Zagorje] hegyek között elterülő, s egészen Szomszédvárig húzódó vidékét a nyílt mezőktől elválasztja. A hegy hágói és Varasd városa között van egy fürdő, amelyet a régiek – egy márványfelirat tanúsága szerint – Aquae Iasae, utóbb Thermae Constantinianaenak neveztek. Forró vize bőségesen árad és igen egészséges. Felette a dombokon pompás bor terem.”

A Zeller által említett fürdőhely nem más, mint a Varasd közelében lévő Toplica. (Az ottani hévízfürdőt Szenci Molnár Albert is felkereste 1614. július 1-én.) A holland Jakob Tollius, aki 1660-ban Zrínyi Miklóst látogatta meg Csáktornyán, a következőket írta a városról: „A Dráva túlsó partján levő Varasdot is megtekintettem, a város a török hatalom föltartóztatásának szempontjából igen fontos, azonban terjedelmét és szépségét tekintve, Grácz mögött nagyon messze elmarad. A Dráva folyó körülbelül oly széles, mint a Vahalis [=Waal], a rhéti Alpokból ered és Pécs környékén a Dunába ömlik. Az itt látható számos római régiség közül csak egy kőkoporsót említek föl, ezt, midőn felbontották, égő lámpát találtak benne, azonban a levegő hatása folytán rögtön kialudt.”

A Drávát Eduard Browne angol utazó, 1670-es utazása során, ekként látta: „A Dráva folyót, nem messze a forrásától, elég nagyknak találtam, ugyanis a túlsó partra akarván átmenni, egész a villachi hídig kellett kerülő utat tennem, ezen kívül Karintiában Klagenfurt és a Leubel hegy között, még egyszer átkeltem rajta, két fahíd és a kettő közt levő szigetecke segítségével.”

Az előbb idézett leírásokból az is látszik, hogy Varasd nemcsak a nevével, hanem a környezetével is sok tekintetben hasonlít Szent László városára. Talán ez a hasonlóság is belejátszhatott Janus Váradtól búcsúzó versébe, hiszen amiképpen a költő a szép Köröstől elindulva, mocsarakon és tavakon át jut el az uralkodó Dunához, úgy Varasd felől, a mély Drávától indulva, ugyancsak kiterjedt vízivilág érintésével lehet eljutni Pannonia főfolyamához. A betegeskedő Janus számára oly fontos hőforrások pedig a városok közelében, itt is és ott is, egyaránt fakadnak. Várad és Varasd légvonalban éppen egyforma távolságban van a Duna menti királyi székhelytől, Budától. A Dráva a karintiai hegyek által övezett völgyéből épp a Muraköz és a Varasdi-medence elején lép ki, ahol kilométerenkénti esése, az addigi egy méteres szintről, 35 centiméteresre csökken. A varasdi síkságon medre kanyargóssá és hajózható mélységűvé válik, folyása lelassul, termékeny hordalékából pedig szigeteket épít. A medencéből kilépve, Légrad után még inkább lecsendesülve, és még tekergősebb folyással, holtágakat és számtalan terjedelmes mocsarat hoz létre, majd Eszék után ömlik végül Dunába. A Dráva mocsarainak lecsapolásával Probus római császár eredménytelenül próbálkozott. A rajtuk való átkelés miatt volt fontos a törökök számára az eszéki híd. A 18. századi kísérletek után, csak a 19. században sikerült a folyót szabályozni. A Dráva partjait tehát csak Varasd tájékán övezték, a régi korokban, megművelt földek.

A mély Dráva, a „*Dravus altus*” egyik nyelvi előképe a Vergilius *Georgicájában* (IV, 368.) említett thesszáliai Enipeus, amely az Olympus lábainál fekvő, szépséges Tempe völgyét átszelő Peneius mellékfolyója:

Et caput unde altus primum se erumpit Enipeus,...
(És ahol a maga forrásfejét elsőként veti fel a mély Enipeus.)

A *Georgicában* ugyanitt (IV, 372–373.) található egy másik nyelvi előkép is. Az Eridanus, azaz a Pó az a folyó, amely kövér szántóföldek közt folyik a tengerig, miként a *Guarino-panegyricusban* a Dráva a Dunáig:

Eridanus, quo non alius per pinguia culta

(Az Eridanus [= Pó], amelynél más folyó a kövér szántóföldeken át nem folyik be hevesebben a csillámló tengerbe.).

Janus Pannonius úgy szólítja meg a *Guarino-panegyricus*ban a Drávát, miként Vergilius a maga szülővárosát, Mantuát (*Georgica*, III, 10–15.):

Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit,
Aonio rediens deducam vertice Musas;
Primus Idumeas referam tibi, Mantua, palmas,
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius et tenera praetexit harundine ripas.

(Elsőként én hozom magammal hazámba, ha megérem, a Múzsákat, visszatérve az aoni csúcsról. Elsőként én hozok idumeai pálmákat, Mantuám, neked, és zöldellő meződön márványból emelek templomot, a víz közelében, ahol lassú kanyargással folydogál a roppant Mincius és hajlékony náddal szegélyezi partjait.)

A Mincius a Pó mellékfolyója, miként a Dráva a Dunáé. A *Georgica* ezen helye nyomán, Janus Pannonius a Dráva partjára kíván, metaforikusan, templomot emelni. Az elképzelt, dipteros típusú, százoszlopos antik templom is Vergiliustól való kölesöngzés (*Aeneis*, VII, 170–171):

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis
Urbe fuit summa, Laurentis regia Pici,...

(Hatalmas, száz oszlopra emelt fenséges épület volt a fellegvárban, a lauretumi Picus palotája.)

Vergilius ehelyütt, célzatosan, az Augustus által a római Palatinuson emelt, Apollónak szentelt templomra utal, amely már korábban is szóba került *Aeneás*nak, az Alvilág kapuja előtti, Apollónak tett ígéretében (*Aeneis*, VI, 69–70.):

Tum Phoebo et Triviae solido de marmore templum
Instituum festosque dies de nomine Phoebi.

(Ekkor Phoebusnak [=Apollónak] és Triviának [=Dianának] kemény márványból építtek templomot, és Phoebus tiszteletére ünnepnapokat rendeltek.)

A Janust a Drávához kísérő Apollo is ebből a vergiliusi háttérből lép elő. Százoszlopos épület volt a görögöknél, a Miletustól és a Maeander folyótól délre fekvő nagy Apolló-templom, a Didymaeum is. A Drávát így a kisázsiai Maeanderhoz is lehetett volna hasonlítani, amely ugyancsak kanyargós, mély és iszapos volt. Ezek a képzelt és valós

épületek nem mocsaras folyóparton álltak, hanem olyan dimbes-dombos síkságon, mint amilyen a Varasd vidékén lévő Dráva-part környéke.

Janus Pannoniust az is inspirálhatta, hogy gyermekkorában láthatta az antik Aqua Viva romjait és feliratos kőmaradványait a Dráva mentén. Varasd, mint a vármegye székhelye, a középkorban kivívta a városi rangot, s a 15. században, Warasdinum néven, opidumként és civitasként említik. Folyami kikötője az oklevelekben többször is szerepel. Egyházilag a város a zágrábi egyházmegyéhez és a császári társaskáptalanhoz tartozott, tehát helyi iskolája is lehetett. A parókiális templom Szent Miklós patrocíniuma alatt állt. A ferences rendnek Szent Jánosról elnevezett kolostora volt a városban. Több varasdi származású tanuló neve szerepel, a 15. század során, a bécsi egyetem matrikulájában. Az 1450-es évek közepén a scholarius Stephanus de Warasdino nevét, egy ízben, tévesen, de Waradinonak írták! A tudós magyar humanisták közt a 15–16. század fordulóján is akadt olyan személy, aki bizonyosan Varasdról származott: Valentinus Cybeleus Varasdiensis, azaz Hagymási Bálint. Hagymási 1516-ban, Pécs szépségéről írt költeményében, Janus Pannoniust így dicsőítette:

Ausoniis quas vel praeses deduxit ab oris
Janus Apollinei maximus ille chori.

(Őket [= a Múzsákat], amúgy előljáróként, az ausoni partokról vezette ide az a Janus, aki az Apollóhoz tartozó sereg legnagyobbja.)

Janus Pannonius talán azért nem árulta el verseiben születése helyeként Varasdot, mert a város és a vár gyermekkorra idején a Hunyadiak számára felettebb gyűlöletes Cillei család birtoka volt. Tudvalevő pedig, hogy Janus mily nagy tisztelője volt Hunyadi Jánosnak. 1398-ban Zsigmond király Cillei Hermannak adta zálogba Varasd várát. 1405-től pedig királyi adományként a Cillei család tulajdona lett Varasd, amely egészen 1456-ig, Cillei Ulrik haláláig volt a birtokukban. 1446 tavaszán, a rendek megbízásából, Hunyadi János seregével végigpusztította a Cilleiek szlavónai és stájerországi birtokait. Ekkor Varasdot is felgyújtották. A város II. Andrástól nyert privilégiumait Mátyás király adta vissza 1464. július 8-án, Budán keltezett oklevelében. A város érdekében talán maga Janus Pannonius emelt szót, hiszen ugyanebben az évben adományozta meg a király a pécsi püspököt is érdemeiért. Így aztán 1467-ben, Battista Guarino idézett levelének idején, már nyugodtan lehetett írni Janus szülővárosáról.

Janus Pannonius ferrarai szobatársának, Battista Guarinónak, bizonyára beszélhetett születésének és gyermekkorának színhelyéről, Varasdról. A város közelében kanyargó Dráva folyó Vergilius hatására kapott költészetében nagyobb szerepet. Guarino levelének helyes olvasata tehát valószínűleg ez volna: Oriundus fuit Janus hic noster Varasdiniae, quae provinciae Pannoniae urbs est non ignobilis, azaz: Ez a mi Janusunk Varasdon született, amely Pannonia provinciának nem jelentéktelen városa.

Irodalom

- ÁBEL Jenő, *Adalékok a humanizmus történetéhez Magyarországon – Analecta ad historiam renescentium in Hungaria litterarum spectantia*, Bp., 1880, 203–211.
- ÁBEL Jenő, HEGEDŰS István, *Analecta nova*, Bp., 1903, 295–296.
- Battista GUARINI, *Opuscula*, a cura di Luigi PIACENTE, Bari, 1995, 211–223.
- LELE Gábor, *Battista Guarino Janust dicsérő levele = Humanista műveltség Pannóniában*, szerk. BARTÓK István, JANKOVITS László, KECSKEMÉTI Gábor, Pécs, 2000, 69–72.
- HUSZTI József, *Janus Pannonius*, Pécs, 1931.
- KARDOS Tibor, *Janus Pannonius hivatástudata és költészete = Janus Pannonius: Tanulmányok*, szerk. KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., 1975 (*Memoria Saeculorum Hungariae*, 2), 11–64.
- TÓTH István, *Janus Pannonius genealógiája = Janus Pannonius: Tanulmányok*, szerk. KARDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., 1975 (*Memoria Saeculorum Hungariae*, 2), 65–76.
- PAIS Dezső *befejezetlen Janus Pannonius-tanulmánya*, [közéteszi] HORVÁTH Mária, ItK, 1978, 364–370.
- PAIS Dezső, *Anyaggyűjtés a Janus-tanulmányhoz*, közread. és bev. HEGEDŰS Attila, Névtani Értesítő, 1992, 5–11.
- Ignatius Norbertus CONRADI, *De vita et scriptis Jani Pannonii = JANI PANNONII Quinque Ecclesiarum episcopi libri III. Poematum Elegiarum et Epigrammatum*, Budaë, 1754, XII–XXIV.
- Ludovicus Cerva TUBERO, *Commentaria de temporibus suis = Hrvatski latinisti. Croatici auctores qui Latine scripserunt I. Iz latiniteta 9–14. stoljeca pisci 15. i 16. stoljeca. Ex monumentis Latinis saec. IX–XIV auctores saec. XV et XVI*, Zagreb, 1969, 327.
- GERÉZDI Rabán, *Janus Pannoniustól Balassi Bálintig*, Bp., 1968.
- RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes, *III. János pécsi püspök, azaz Janus Pannonius családjáról = Tanulmányok Pécs történetéből*, 8, szerk. FONT Márta–VARGHA Dezső, Pécs története Alapítvány, Pécs, 2001, 101–105. – u.a.: R. Sz. Á., „*Nympha super ripam Danubii*”: *Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből*, Budapest, Balassi, 2002 (*Humanizmus és Reformáció*, 28), 23–29.
- RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes, *Janus Pannonius = Új Magyar Irodalmi Lexikon*, Bp., 1994, 896–898.
- Ladislaus EBNER, *Historisch statistisch topografische Beschreibung der königlichen Freystadt Warasdin*, Varasd, 1827.
- SULPICIOUS SEVERUS, *De vita beata Martini = MIGNE, Jacques-Paul: Patrologia Latina*, XX., Paris, 1845, 161.
- TELEKI József, *Hunyadiak kora Magyarországon*, Pest, 1852, I, 505.
- Monumenta Historica Libera Regiae Civitatis Varasdini*, edidit Zlatko TANODI, tomus primus, Codex diplomaticus 1209–1526, Ex Archivo Civitatis Varasdini, Varasdini, 1942, 73.

- Ivan KUKULJEVIC SAKCINSKI, *Vrasdin. Kratki nacrt s gledista historickog*, Zagreb, 1857. (Varasd rézmetszetű látképevel)
- IVÁNYI Béla, *A körmendi levéltár memorabiliái*, Körmend, 1942 (Körmendi füzetek, 2), 22.
- Georg HELLER, *Comitatus Poseganensis*, München, 1975. (Die historischen Ortsnamen von Ungarn)
- Georg HELLER, *Comitatus Varasdiensis*, München, 1977. (Die historischen...)
- Georg HELLER, *Comitatus Crisiensis*, München, 1978. (Die historischen...)
- Martinus ZELLER, *A magyar királyság leírása* (Lipcse, 1664), ford. GLÓSZ József, ÉLESZTŐS László, Babits Kiadó, Szekszárd, 1997.
- Régi utazások Magyarországon és a Balkán félszigeten: 1054–1717*, összegyűjtötte és jegyzetekkel kísérte SZAMOTA István, Bp., 1891, 292–293.
- CSÁNKI Dezső, *Körös megye a XV-ik században (Székfoglaló előadás) = Értekezések a történeti tudományok köréből, XV/2*, Bp., 1893, 1–153. + térkép.
- Alsó-szlavóniai okmánytár (Dubicza, Orbász és Szana vármegyék) 1244–1710*, szerk. THALLÓCZY Lajos, HORVÁTH Sándor, Bp., 1912. (Monumenta Hungariae Historica Diplomataria, XXXVI), 163–16.
- MÁLYUSZ Elemér, *A pálos kolostorok középkori oklevelei*, Levéltári Közlemények, 1928, 102, 159. (Körös megyei adatokkal is.)
- V. KOVÁCS Sándor, *Garázda Péter*, ItK, 1957, 59.
- FEJÉRPATAKY László, *Magyar címeres emlékek* = Monumenta Hungarica Heraldica, 1. füzet, 31–34. – u. a. Turul, 1894, 9.
- BOD Péter, *Hungarus tymbaules*, Nagyenyed, 1764, 11.
- BARABÁS Miklós, *Megyericsei János kolozsi főesperes*, Erdélyi Múzeum, (új folyam, II) 1907, 99.
- BARABÁS Miklós, *Művelődéstörténeti adatok*, Történelmi Tár, 1907, 437–443.
- TEMESVÁRY János, *Pótlék Megyericsei János életrajzához*, Erdélyi Múzeum (új folyam, II) 1907, 309–399.
- TEMESVÁRY János, BUDAY János, *Újabb pótlékok Megyericsei János életrajzához*, Erdélyi Múzeum (új folyam, IV) 1909, 309–310.
- TEMESVÁRY János, *Erdély középkori püspökei*, Cluj–Kolozsvár, 1922, 145–147.
- MIKÓ Árpád, *Két világ határán: Janus Pannonius, Garázda Péter és Megyericsei János síremléke*, Ars Hungarica, 1983, 1. szám, 49–75.
- A gyulafehérvári humanista költészet antológiája – „Költők virágoskertje”, vál. és ford. TÓTH István, Accordia Kiadó, Bp., 2001, 19.*
- ENGEL Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, Bp., 1996. (História könyvtár: kronológiák, adattárak, 5), I–II.
- KLANICZAY Tibor, *Hungaria és Pannonia a reneszánsz-korban*, ItK, 1987–1988, 1–19.
- Magyar humanisták levelei. XV–XVI. század*, közreadja V. KOVÁCS Sándor, Bp., 1971, 235–236.
- SZENCI MOLNÁR Albert *Naplója*, közzét. SZABÓ András. Bp., Universitas, 2003, 91, 169.